01/05/2020

Οι τρεις μορφές εξουσίας κατά τον Μαξ Βέμπερ

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου

Του Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου

Ὁ Μάξ Βέμπερ ἦταν Γερμανός κοινωνιολόγος, ἱστορικός καί φιλόσοφος (1864-1920) καί εἶχε μεγάλη ἐπίδραση στούς συγ-χρόνους του καί τούς μεταγενέστερους κοινωνιολόγους.

Στό παρελθόν, καί μάλιστα τό ἔτος 1994, ἕνα χρόνο πρίν ἐκλεγῶ Μητροπολίτης, ἔγραψα ἕνα κείμενο μέ τίτλο «Ὁ καπιταλισμός ὡς γέννημα τῆς δυτικῆς μεταφυσικῆς, κατά τόν Max Weber», τό ὁποῖο δημο-σιεύθηκε στό βιβλίο μου μέ τίτλο «Γέννημα καί θρέμμα Ρωμηοί» (σελ. 123-184).

Ἐκεῖ ἀνέλυα μιά ἀπό τίς βασικές θεωρίες του, ἡ ὁποία προκάλεσε μεγάλη συζήτηση μεταξύ τῶν ἐπιστημόνων, γιά τήν σχέση μεταξύ τῆς προτεσταντικῆς ἠθικῆς καί τοῦ πνεύματος τοῦ καπιταλισμοῦ.

1. «Ἡ προτεσταντική ἠθική καί τό πνεῦμα τοῦ καπιταλισμοῦ»

Μέ ἐνδιέφερε αὐτή ἡ θεωρία τοῦ Μάξ Βέμπερ, γιατί ἦταν στόν ἀντίποδα τοῦ ἀπόλυτου ἰδεαλισμοῦ τοῦ Χέγκελ καί τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ τῶν Ἐνγκελιανῶν καί τοῦ Μάρξ, πού προῆλθε ἀπό τόν διαλεκτικό ὑλισμό. Ἐπίσης, οἱ θεωρίες τοῦ Μάξ

Βέμπερ μέ ἐνδιέφεραν, γιατί ἐντόπισε τό πῶς τό πνεῦμα τοῦ Καπιταλισμοῦ προῆλθε ἀπό τόν ἀπόλυτο προορισμό, τόν εὐσεβιστικό ἀτομισμό, τόν ἀσκητισμό καί τό καθῆκον γιά τό ἐπάγγελμα, ὅπως καλλιεργήθηκε στόν χῶρο τοῦ Προτεσταντισμοῦ.

Μελέτησα, λοιπόν, ἐπισταμένως τό βιβλίο τοῦ Μάξ Βέμπερ «Ἡ προτεσταντική ἠθική καί τό πνεῦμα τοῦ καπιταλισμοῦ», σέ μετάφραση τοῦ Μιχ. Κυπραίου καί πρόλογο-θεώρηση-ἐπιμέλεια τοῦ καθηγητῆ Βασίλη Φίλια (ἐκδ. Gutenberg) καί προσπάθησα νά καταλάβω τό βαθύτερο νόημά του. Μάλιστα στήν εἰσαγωγή του ὁ καθηγητής Βασίλης Φίλιας γράφει ὅτι «ἄν ἐξαιρέση κανείς τό "Κεφάλαιο τοῦ Μάρξ", ἀσφαλῶς δέν ὑπάρχει βιβλίο ἀπό τήν περιοχή τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν πού νά προκάλεσε τόσες καί τόσο ἔντονες συζητήσεις καί ἀντιδράσεις ὅσο τό ἔργο αὐτό τοῦ Μάξ Βέμπερ». Αὐτό δέ τό βιβλίο τό θεωρεῖ «διάσημο».

Ἐπίσης, τό βιβλίο αὐτό τοῦ Μάξ Βέμπερ κυκλοφόρησε καί σέ μιά ἄλλη μετάφραση τοῦ Δημοσθένη Κούρκοβικ μέ δική του ἐνημερωτική εἰσαγωγή (ἐκδ. Κάλβος).

Ἀκόμη, γιά τό ὅλο ἔργο τοῦ Μάξ Βέμπερ ἐνδιαφέρουσα ἀνάλυση διαβάζουμε στό σημαντικό βιβλίο τοῦ καθηγητῆ Βασίλη Φίλια μέ τίτλο «Μάξ Βέμπερ: συστηματική κοινωνιολογία καί μεθοδολογία, μιά εἰσαγωγή στό ἔργο του» (ἐκδ. Νέα Σύνορα). Μάλιστα, ὁ Βασίλης Φίλιας γράφει ὅτι ὁ Μάξ Βέμπερ ἀνήκει στούς συγγραφεῖς ἐκείνους πού εἶναι «ὀγκόλιθοι, γιατί τό ἔργο τους εἶναι τιτάνιο, οἱ στόχοι τους ξεπερνᾶνε κάθε μέσο ὅρο· εἶναι στόχοι, πού μόνο μεγαλοφυεῖς μποροῦσαν νά βάλουν σέ μεγαλοφυᾶ κλίμακα». Ἐπισημαίνει δέ ὅτι «ὁ Μάξ Βέμπερ στέκεται ἀναμφισβήτητα δίπλα στόν Μάρξ σάν ἡ μεγαλύτερη μορφή ὄχι μόνο τῆς κοινωνιολογίας, ἀλλά γενικότερα τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν».

Τό κεντρικό θέμα τοῦ κειμένου μου μέ τίτλο «Ὁ καπιταλισμός ὡς γέννημα τῆς δυτικῆς μεταφυσικῆς, κατά τόν Max Weber», πού ἔγραψα πρίν 26 χρόνια, εἶναι ἡ ἀνά-λυση αὐτοῦ τοῦ περιφήμου βιβλίου τοῦ Βέμπερ «Ἡ προτεσταντική ἠθική καί τό πνεῦμα τοῦ καπιταλισμοῦ». Τό κείμενό μου διαμορφώθηκε στίς ἑξῆς ἐπί μέρους ἑνότητες: «Ἡ ἀξία τοῦ ἔργου τοῦ Max Weber», «Ἡ ὁριοθέτηση τοῦ καπιταλισμοῦ», «Ἡ μεταφυσική τοῦ καπι-ταλισμοῦ», «Οἱ κρίσεις τῶν δυτικῶν ἑρμηνευτῶν γιά τίς ἀπόψεις τοῦ Max Weber», «Ἡ Ρωμηοσύνη καί τό πνεῦμα τοῦ καπι-τα-λισμοῦ».

Μεταξύ τῶν ἄλλων ἐπεσήμανα ὅτι, παρά τήν κριτική πού ἔγινε στό βιβλίο τοῦ Μάξ Βέμπερ, ἀπό διαφόρους ἄλλους εἰδικούς, ὅπως τίς ἐξέθεσε σέ βιβλίο του ὁ Robert Green, τελικά ἡ θεωρία τοῦ Μάξ Βέμπερ εἶναι μεγαλειώδης καί πρωτότυπη καί κανείς δέν μπορεῖ νά παρερμηνεύση τήν σχέση μεταξύ τοῦ «πνεύματος τοῦ καπιταλισμοῦ» καί τῆς «προτεσταντικῆς ἠθικῆς».

Ὅσοι ἔκριναν ἀρνητικά τίς ἀπόψεις τοῦ Μάξ Βέμπερ, τό ἔκαναν ἀπό τίς δικές τους

ἰδεολογίες, ἀλλά δέν μπόρεσαν νά τίς ἀπορρίψουν ὁλοκληρωτικά.

Βέβαια, ὅταν ὁ Μάξ Βέμπερ ἔκανε λόγο γιά καπιταλισμό δέν ἐννοοῦσε ἁπλῶς τήν συσσώρευση τοῦ κεφαλαίου ἀπό ἀγάπη πρός τόν πλοῦτο, ἀλλά ὁμιλοῦσε γιά τό «πνεῦμα τοῦ καπιταλισμοῦ», «ὡς ὀρθολογική καπιταλιστική ὀργάνωση τῆς ἐλεύθερης ἐργασίας». Καί αὐτό συνδέεται στενά μέ τόν δυτικό τρόπο ζωῆς, πού διακρίνεται γιά τήν πίστη στήν μεταφυσική, τόν ἀπόλυτο προορισμό, τόν ὀρθολογισμό, τόν ἠθικισμό καί τόν ἀσκητισμό μέ τόν ἰδιαίτερο δυτικό προτεσταντικό τρόπο ζωῆς.

Ὅπως ἔχει σημειωθῆ, αὐτό τό πνεῦμα τοῦ καπιταλισμοῦ παρατηρεῖται καί στόν Ρωμαιοκαθολικισμό, ἀλλά τελικά οἱ Προτεστάντες μέ τήν βίωση τῆς ἐλευθερίας καί τήν ἐλεύθερη σκέψη, τό ἀνέπτυξαν περισσότερο, ὁπότε ὁ φιλελευθερισμός ἔχει στενή σχέση μέ τόν καπιταλισμό.

Εἶναι σημαντικό νά δοῦμε πῶς ὁ Μάξ Βέμπερ κατέληξε σέ αὐτό τό συμπέρασμα. Στό κείμενό μου πού προανέφερα ἐπεσήμανα ὅτι ὁ Χέγκελ ἰσχυριζόταν ὅτι ἡ ἱστορική ἐξέλιξη καί πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος καθορίζεται ἀπό τήν ἐπίδραση τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἰσότητας. Ὁ μαθητής του Μπάουερ δίδασκε ὅτι ἡ πορεία τοῦ ἱστορικοῦ βίου δέν ρυθμίζεται ἀπό τίς αἰώνιες ἰδέες, ἀλλά ἀπό τήν καθοδήγηση πού προέρχεται ἀπό τήν αὐτοσυνειδησία καί τήν διανοητική ἐνέργεια τῶν μεγαλοφυῶν ἱστορικῶν προσωπικο-τήτων. Ὁ Μάρξ καί ὁ Ἔνγκελς ὑποστήριζαν ὅτι αὐτό πού καθορίζει τήν πορεία τῆς ἱστορίας δέν εἶναι οὔτε οἱ ἰδέες, οὔτε οἱ προσωπικότητες, ἀλλά οἱ οἰκονομικές συνθῆκες τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν.

Ὁ Μάξ Βέμπερ μελέτησε ὅλα αὐτά τά ρεύματα σκέψεως, μεγάλωσε σέ αὐτό τό περιβάλλον πού καθόρισε καί προσδιόρισε ὁ ἱστορικός ὑλισμός καί εἶδε τήν γένεση τοῦ καπιταλισμοῦ καί γενικῶς τοῦ κοινωνικοῦ γίγνεσθαι ὄχι τόσο στόν ὑλικό παράγοντα, ἀλλά στόν θρησκευτικό.

Ἐπομένως, στό ἔργο του «Ἡ προτεσταντική ἠθική καί τό πνεῦμα τοῦ καπιταλισμοῦ» ἀνέλυσε ὅτι ἡ θεολογία πού ἀνα-πτύχθηκε στόν δυτικό χῶρο, κυρίως στόν κύκλο τῶν Προτεσταντῶν, συνετέλεσε στήν ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ ὡς συστήματος καί τρόπου ζωῆς.

Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι τό ἔργο αὐτό τοῦ Μάξ Βέμπερ ἦταν μιά συνθετική ἔκφραση τῶν ἰδεολογικῶν ρευμάτων πού προηγήθηκαν, ἤτοι τοῦ Χέγ-κελ, τοῦ Μπάουερ καί τῶν Μάρξ καί Ἔνγκελς καί μιᾶς περαιτέρω ἐπεξεργασίας τους.

Βέβαια, ἔγινε μεγάλη συζήτηση μεταξύ τῶν ἐπιστη-μόνων πάνω στό κατά πόσον ὁ καπιταλισμός ὡς σύστημα, ἦταν ἐξέλιξη τῆς προτεσταντικῆς ἠθικῆς, καί

διατυπώθηκαν πολλές ἀπόψεις, πράγμα πού δείχνει τήν ἀπήχηση τῶν σκέψεων τοῦ Μάξ Βέμπερ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ ἀπόψεις τοῦ Μάξ Βέμπερ εἶναι πολύ πιό σύγχρονες ἀπό ἄλλες κοινωνιολογικές θεωρίες. Αὐτό δέν εἶναι ἀντικείμενο τοῦ παρόντος ἄρθρου.

2. Οἱ τρεῖς μορφές ἐξουσίας

Μιά ἀπό τίς βασικές ἀπόψεις-θεωρίες τοῦ Μάξ Βέμπερ εἶναι οἱ τρεῖς μορφές ἐξουσίας, πού παρατηροῦνται στήν κοινωνία, σέ διάφορες ἱστορικές περιόδους.

Ὁ Καθηγητής Θεοδόσης Πελεγρίνης, ἀναλύοντας τήν σκέψη τοῦ Μάξ Βέμπερ, ἀναφέρεται στίς τρεῖς μορφές ἐξουσίας. Πρόκειται πρῶτον γιά τήν παραδοσιακή μορφή ἐξουσίας, «σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ ἐξουσία καθορίζεται καί διατυπώνεται ἀπό τούς τρόπους ζωῆς τοῦ παρελθόντος καί τήν αὐθεντία τῶν πρεσβυτέρων». Δεύτερον, τήν χαρισματική μορφή ἐξουσίας, «σύμφωνα μέ τήν ὁποία πηγή ἐξουσίας εἶναι ἰδιαίτερα προικισμένα πρόσωπα μέ θρησκευτική καί μαγική συνήθως ἀκτινοβολία». Καί τρίτον τήν γραφειοκρατική μορφή ἐξουσίας, «σύμφωνα μέ τήν ὁποία βάση τῆς ἐξουσίας ἀποτελοῦν οἱ καθιερωμένοι νόμοι ἤ κανόνες καί οἱ κατεστημένες δομές».

Συγχρόνως ὑπογραμμίζει ὅτι «οἱ κοινωνικές μεταβολές ἐπέρχονται, ὅταν μιά χαρισματική προσωπικότητα κατορθώνει νά καταλύσει τούς παραδοσικούς δεσμούς τῆς κοινωνίας μέ τό παρελθόν της». Ἐπισημαίνει δέ ὅτι «ὁ κρίσιμος παράγων στή συμπεριφορά μιᾶς κοινωνίας εἶναι ἡ γραφειοκρατία, ἡ ὁποία μπορεῖ νά προσλάβει τρεῖς μορφές: τήν πατριαρχική, τήν προγονική καί τήν νομική ἤ λογική».

Ἔτσι, κατά τόν Μάξ Βέμπερ, αὐτοί οἱ «τρόποι ἐξουσίας» ἀποτελοῦν τίς «ἀξονικές μορφές», βάσει τῶν ὁποίων διαμορφώνεται ἡ φυσιογνωμία τῆς κοινωνίας καί ὄχι οἱ «τρόποι παραγωγῆς», ὅπως ὑποστήριζε ὁ Κάρλ Μάρξ.

Πέρα ἀπό αὐτό, κατά τό «Φιλοσοφικό Λεξικό τοῦ Cambridge», «ἕνας ἀπό τούς κύριους θεωρητικούς στόχους τῆς δουλειᾶς τοῦ Βέμπερ ἦταν νά κατανοήσει πῶς οἱ κοινωνικές διαδικασίες “ἐξορθολογίστηκαν” ἐξετάζοντας διάφορα θέματα ἀπό τή γερμανική φιλοσοφία τῆς ἱστορίας καί ἀπό τό ἔργο τοῦ Hegel ὡς κομμάτια τῆς κοινωνικῆς θεωρίας». Ὁ ἐξορθολογισμός συνίσταται «ἀπό τήν ἐπιλογή τῶν πιό ἀποδοτικῶν μέσων γιά τήν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν τοῦ δρῶντος ὑποκειμένου καί κάτι τέτοιο συνεπάγεται ὅτι τό ὑποκείμενο διαμορφώνει κρίσεις σχετικά μέ τίς συνέπειες τῶν πράξεων καί τῶν ἐπιλογῶν του».

Γράφοντας ὁ Μάξ Βέμπερ γιά τήν πολιτική ὡς ἐπάγγελμα, ἐπισημαίνει ὅτι «οἱ ἐπαγγελματίες πολιτικοί πρέπει νά πράττουν σύμφωνα μέ μιά ἠθική τῆς εὐθύνης,

πού ἀφορᾶ στίς συνέπειες τῶν πράξεών μας καί ὄχι σύμφωνα μέ μιά “ἠθική τοῦ φρονήματος”, πού ἀφορᾶ στίς ἀφηρημένες ἀρχές τῶν ἔσχατων σκοπῶν».

Ἀκόμη, ὁ Μάξ Βέμπερ στό βιβλίο του μέ τίτλο «Προτεσταντική Ἠθική καί τό πνεῦμα τοῦ Καπιταλισμοῦ» προειδοποιεῖ ὅτι «ὁ ρατσιοναλισμός ἀφυδατώνει τίς πηγές τῆς ἀξίας καί κατασκευάζει ἕνα “σιδερένιο κλουβί” μιᾶς αὐξάνουσας γραφειοκρατικοποίησης, πού ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἔλλειψη νοήματος καί ἐλευθερίας στήν κοινωνική ζωή».

Αὐτό εἶναι πολύ σημαντικό, γιά νά δῆ κανείς τήν ἑνότητα τῆς κοινωνίας καί τήν συνεργασία μεταξύ τῶν τριῶν μορφῶν ἐξουσίας.

3. Ἡ καλή ὀργάνωση καί ἡ ἑνότητα τῆς κοινωνίας

Μέσα στήν ἱστορία δέν ὑπῆρξαν ἀμιγεῖς τύποι ἐξουσίας, ἀλλά ἡ ὑπεροχή τοῦ ἑνός ἤ τοῦ ἄλλου τύπου ἐξουσίας. Ὑπῆρξαν ἡγέτες, οἱ ὁποῖοι μέ τά φυσικά χαρίσματά τους ἔπεισαν τόν λαό καί ἄσκησαν ἐξουσία σέ βάρος τῶν ἄλλων εἰδῶν ἐξουσίας, ὅπως ἔγινε μέ τόν Χίτλερ. Γι’ αὐτό, γιά τήν καλή διοργάνωση μιᾶς πολιτείας εἶναι ἀπαραίτητη ἡ καλή συνύπαρξη καί συλλειτουργία ὅλων τῶν τύπων καί μορφῶν ἐξουσίας.

Ἔτσι, ἡ νόμιμη ἤ γραφειοκρατική ἐξουσία δέν πρέπει νά ἀγνοῆ τήν παραδοσιακή (ἤθη καί ἔθιμα) ἐξουσία, καί τήν χαρισματική (ἀνθρώπους μέ κύρος στήν εἰδικότητά τους) ἐξουσία. Οὔτε ἡ χαρισματική ἐξουσία νά παραγνωρίζη τήν παραδοσιακή καί νόμι-μη ἤ γραφειοκρατική ἐξουσία. Οὔτε, βεβαίως, καί ἡ παραδοσιακή ἐξουσία νά παραθεωρῆ τήν νόμιμη ἤ γραφειοκρατική καί χαρισματική ἐξουσία. Σέ μιά εὐνομούμενη Πολιτεία πρέπει νά ὑπάρχη συνεργασία ὅλων. Αὐτό, ἄλλωστε, καθορίζει μέ αὐθεντικό τρόπο τό Σύνταγμα τῆς Χώρας μας.

Αὐτό προσπάθησα νά παρουσιάσω σέ μιά ἀπό τίς ἐμφα-νίσεις μου στήν τηλεόραση, ὁμολογουμένως στά στενά χρονικά πλαίσια μιᾶς ἐνημερωτικῆς ἐκπομπῆς. Εἶχα ὑπ’ ὄψη μου ὅλη αὐτήν τήν θεωρία πού προανέφερα.

Ἐκείνη τήν χρονική περίοδο ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀπέστειλε ἐπιστολή στόν Πρωθυπουργό γιά νά ἀνοίξουν οἱ Ἱεροί Ναοί γιά τούς πιστούς, ἀλλ’ ὅμως ἐνῶ γινόταν λόγος γιά σταδιακή ἐπαναφορά στήν κανονικότητα, μετά τό lockdown (καραντίνα) τῆς κοινωνίας, δέν καθοριζόταν χρονοδιάγραμμα λειτουργίας τῶν Ἱερῶν Ναῶν.

Ἔτσι, ἀνέφερα ὅτι κατά τόν Μάξ Βέμπερ πρέπει νά συνεργάζονται στενά ὅλοι οἱ φορεῖς τῆς κοινωνίας, γιά νά μήν ὑπάρξη δυσαρ-μονία στήν κοινωνία μεταξύ Κράτους, πολιτῶν καί χαρισματούχων, ἐννοώντας τούς εἰδικούς ἐπιστήμονες, τήν

Ἐκκλησία κ.ἄ. Μέσα στά πλαίσια αὐτά χρησιμοποίησα τήν λέξη ἐκτροπή, ἀπό τήν μή καλή συνεργασία, καί ποτέ δέν ἐννοοῦσα ἐκτροπή τοῦ πολιτεύματος. Ἄλλωστε, σέ ὅλα τά κείμενά μου τῶν σαράντα ἐτῶν, ἐκτός τῶν ἄλλων, φαίνεται καί ἡ δημοκρατική εὐαισθησία μου.

Ἡ λέξη «ἐκτροπή», κατά τό Λεξικό Liddell- Scott, ἔχει πολλές ἔννοιες, ὅπως «εἰς τό πλάγιον τροπή», «τό τρέπεσθαι κατά μέρος», «ἀποφυγή», «τοῦ ὀνόματος ἐκτροπή, παραλλαγή ἀντικατάστασις δι' ἑτέρας ἰσοδυνάμου λέξεως». κλπ. Κατά δέ τό Λεξικό τοῦ Δημητράκου ἡ λέξη «ἐκτροπή», ἐκτός τῶν ἀνωτέρω, ἔχει καί τήν ἔννοια «ἡ ἀπομάκρυνσις ἔκ τινος ἀρχικῆς κατευθύνσεως, ἀπόκλισις», «ἀποφυγή», «ἀποστροφή», «ἐκτροπή λόγου, παρέκλισις ἐκ τοῦ θέματος», «ἐκτροπή ὀνόματος» κ.ἄ.

Μερικοί, ὅμως, προφανῶς ἀπό ταχύτητα, χωρίς νά κατανοήσουν τό ὅλο σκεπτικό μου καί χωρίς νά μέ ρωτήσουν τί ἀκριβῶς ἐννοοῦσα μέ αὐτήν τήν φράση, ἐξέφρασαν τήν δυσαρέσκειά τους.

Βέβαια, σέ ἄλλες συνεντεύξεις μου τήν ἴδια ἐκείνη ἡμέρα, καί στόν ἴδιο τηλεοπτικό σταθμό καί σέ ἄλλους, μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά ἐξηγήσω τό νόημα καί τίς ἀπόψεις τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ κοινωνιολόγου καί τό νόημα τῶν δικῶν μου λόγων. Καί μάλιστα ὑποστήριξα ὅτι δέν μποροῦμε νά εἴμαστε «θηρευτές λέξεων» καί νά κρίνουμε κάποιον, χωρίς νά ἐντοπίσουμε ὅλη τήν σκέψη του.

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά εἶναι ἀνοικτός σέ κάθε πρόκληση καί ὄχι «μονοδιάστατος». Ἔχω ὑπ' ὄψη μου τήν σκέψη τοῦ Μαρκοῦζε, ὁ ὁποῖος μιλοῦσε μέ ἄλλη ἀφορμή, γιά τόν «μονοδιάστατο ἄνθρωπο» καί τήν «μονοδιάστατη κοινωνία» καί κρίνει «τόν αὐτοματισμό καί κομφορμισμό τοῦ τεχνολογικοῦ ὀρθολογισμοῦ, πού ὁδηγεῖ σέ μιά ἀλλοτρίωση τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, σέ μιά νοοτροπία καταναλωτοῦ, σέ μιά ὑποταγή στό βιομηχανικό κατεστημένο», σήμερα δέ σέ ἄλλα σύγχρονα κατεστημένα.

Ἑπομένως, ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος πρέπει νά ὑπερβαίνη τόν ὀρθολογισμό, τόν ἠθικισμό καί τήν κάθε εἴδους ἀπολυταρχία.

4. Τό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ σύγχρονη ζωή

Σχεδόν ἕναν μήνα, ἀπό τότε πού μοῦ ἀνέθεσε ἡ Διαρκής Ἱερά Σύ-νοδος νά τήν ἐκπροσωπήσω στήν ἀντιμετώπιση τοῦ νέου κορωνοϊοῦ, ἀπό τήν πλευρά τῆς Ἐκκλησίας, ἐμφανίσθηκα σχεδόν σέ ἑκατό (100) τηλεοπτικούς καί ραδιοφωνικούς σταθμούς, ὑποστήριξα τίς ἀποφά-σεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, πού ἦταν κατά βάση σέ ἐναρμόνιση μέ τίς ἀποφάσεις τῆς Πολιτείας, καί αὐτό τό ἔκανα μέ σοβαρότητα, ὑπευθυνότητα, ἐπιχειρηματολογία καί ἠρεμία.

Ὅσοι ζοῦμε μέσα στήν Ἐκκλησία γνωρίζουμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ἡ θεία Λειτουργία εἶναι ἕνας χῶρος μυστηρίου πού ἀναπαύει τόν ἄνθρωπο, πού ὑπερβαίνει τήν διελκυστίνδα μεταξύ ὀρθολογισμοῦ καί ἠθικισμοῦ, πού συνδέει Θεό καί ἄνθρωπο, μυστήριο καί ἱστορία, ἐσωτερικότητα καί κοινωνικότητα, παρελθόν, παρόν καί μέλλον, εἶναι τό ἔνδοξο περιεχόμενο τῆς Ρωμηοσύνης, εἶναι ἡ ἐξουσία τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἡ ἐξουσία τῆς κένωσης καί τῆς προσφορᾶς.

Ὁ Χριστός καί ἡ Ἐκκλησία Του δέν ἀσχολοῦνται μέ διάφορες μορφές ἐξουσίας, ἀλλά ἡ ἐξουσία τους εἶναι αὐτή πού ἀπορρέει ἀπό τήν «Βασιλεία τοῦ Θεοῦ», πού δέν ἔχει σχέση μέ τήν Βασιλεία τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλά ζῆ μέσα στόν κόσμο.

Στήν πρός Διόγνητον ἐπιστολή πού εἶναι ἕνα κείμενο πού γράφηκε γύρω στά 200 μ.Χ. μεταξύ τῶν ἄλλων χαρακτηρίζεται μέ πολύ εὐστοχία ὁ τρόπος ζωῆς τῶν Χριστιανῶν.

Γράφεται ὅτι οἱ Χριστιανοί «Πατρίδας οἰκοῦσιν ἰδίας, ἀλλ’ ὡς πάροικοι· μετέχουσι πάντων ὡς πολῖται, καί πάνθ’ ὑπομένουσι ὡς ξένοι· πᾶσα ξένη πατρίς ἐστίν αὐτῶν, καί πᾶσα πατρίς ξένη... Πείθονται τοῖς ὡρισμένοις νόμοις, καί τοῖς ἰδίοις βίοις νικῶσι τούς νόμους. Ἀγαπῶσι πάντας, καί ὑπό πάντων διώκονται».

Σεβόμαστε τό πολίτευμα τῆς χώρας μας, τό ὁποῖο εἶναι δημοκρατικό, στό ὁποῖο ζοῦμε, ἀλλά ἔχουμε καί ἕναν ἄλλο τρόπο ζωῆς, γιατί θέλουμε νά ἱκανοποιήσουμε τίς ψυχικές μας ἀνάγκες.

Ἔτσι, ἐπειδή ζοῦμε σέ μιά εὐνομούμενη πολιτεία πρέπει νά συνεργαζόμα-στε στενά μέ ὅλους τούς φορεῖς της, γιά τό καλό ὅλων μας. Γι’ αὐτόν τόν λόγο προσευχόμαστε σέ κάθε θεία Λειτουργία γιά τούς ἄρχοντες:

«Δός αὐτοῖς, Κύριε, εἰρηνικόν τό βασίλειον, ἵνα καί ἡμεῖς ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτῶν ἤρεμον καί ἡσύχιον βίον διάγωμεν, ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καί σεμνότητι». Αὐτό, ὅμως, δέν ἀμνηστεύει τήν εὐθύνη τῶν ἀρχόντων γιά τήν χρήση τῆς ἐξουσίας καί θά δώσουν λόγο στόν λαό καί στόν Θεό.

Ὅλοι πρέπει νά καταλάβουν ὅτι ἡ Ἐκκλησία, κατά τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο, «ἰατρεῖον ἐστι πνευματικόν», πού δίνει τά κατάλληλα φάρμακα, εἶναι «οἰκία κοινή πάντων», καί «οὐ γάρ χρυσοχοεῖον, οὐδέ ἀργυροκοπεῖον ἐστιν ἡ Ἐκκλησία, ἀλλά πανήγυρις ἀγγέλων».

Ἐπομένως, μέ τίς παρεμβάσεις πού ἔκανα τόν τελευταῖο καιρό, κατ' ἐντολήν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καί ὑπακοῆς σέ Αὐτήν, ὑποστήριζα κυρίως καί πρό παντός τίς ἀποφάσεις της, τήν ἐπιστολή πού ἔστειλε ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος στόν Πρωθυπουργό καί ἐξέφραζα τό κλίμα καί τήν δυσφορία πού ἐπικρατοῦσε σέ ἀνθρώπους τῆς Ἐκκλησίας γιά τό κλείσιμο τῶν Ἱερῶν Ναῶν.

Φυσικά, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά προστατεύουμε τήν δημόσια ὑγεία, ἀλλά ἔχουμε καί ὑποχρέωση νά ἱκανοποιοῦμε τίς ἀνάγκες τῆς ψυχῆς μας πού πεινᾶ καί διψᾶ γιά Θεό.

Τό ὅτι εἴμαστε ὑποχρωμένοι νά προστατεύουμε τήν δημόσια ὑγεία, τό βλέπουμε σέ μιά ὑποσημείωση τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου στόν 66ο (ΞΣΤ΄) Ἀποστολικό Κανόνα, πού μοῦ τήν ὑπέδειξε κάποιος κληρικός.

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ἔχοντας ὑπόψη του τήν φονική πανώλη, γράφει: «Σημείωσε ὅτι ὡς φονεύς καταδικάζεται καί ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἐν καιρῷ πανώλης ἠξεύρωντας ὅτι εἶναι μεμολυσμένος, ὑπάγει εἰς οἴκους, καί πολιτείας, καί μολύνει καί τούς ἄλλους, καί γίνεται πολλῶν φόνων αἴτιος» (Πηδάλιον, σ. 86).

Καί ἐπειδή ἄρχισα τό κείμενο αὐτό μέ τίς ἀπόψεις τοῦ Μάξ Βέμπερ γιά τήν «προτεσταντική ἠθική καί τό πνεῦμα τοῦ καπιταλισμοῦ», ἀλλά καί γιά τίς τρεῖς μορφές ἐξουσίας, θέλω νά καταλήξω μέ μιά ρήση τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Γερμανοῦ κοινωνιολόγου, τήν ὁποία ἀνέφερα σέ μιά ἀπό τίς ἐμφανίσεις μου στήν τηλεόραση.

Σύμφωνα μέ τόν Μάξ Βέμπερ, «ἀναμφίβολα ὅλη ἡ ἱστορική ἐμπειρία ἐπιβεβαιώνει τήν ἀλήθεια ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν θά εἶχε ἐπιτύχει τό ἐφικτό, ἄν δέν εἶχε ξανά καί ξανά προσπαθήσει νά φθάσει τό ἀνέφικτο».

Αὐτό τό κατά τούς πολλούς ἀνέφικτο ἀγγίζει ἡ ὀρθόδοξη θεολογία, ὅπως βιώνεται στήν Ἐκκλησία, καί τό κάνει ἐφικτό